

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“БАНКІВСЬКЕ ПРАВО”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено кандидатом юридичних наук, професором кафедри фінансового та банківського права *К. В. Муравйовим*

Затверджено на засіданні кафедри фінансового та банківського права (протокол № 12 від 12.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Муравйов К. В. Навчальна програма дисципліни “Банківське право” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Банківське право”, вказівки до виконання контрольної роботи, варіанти контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета дисципліни “Банківське право” — ознайомити студентів з предметом банківського права; з’ясувати структуру та завдання банківської системи; розглянути правове регулювання створення та припинення діяльності банків.

Завдання курсу — усвідомити предмет дисципліни “Банківське право”, охарактеризувати правовий статус НБУ, дослідити повноваження органів управління НБУ, охарактеризувати процес банківського кредитування, дослідити правове регулювання банківських операцій з цінними паперами, усвідомити зміст банківської таємниці.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

- *знати* предмет і метод банківського права, правове становище НБУ, органи управління НБУ, порядок створення і припинення діяльності банків, правове регулювання банківського вкладу, правове регулювання розрахунків, правове регулювання банківського кредитування, правове регулювання банківських операцій з цінними паперами, правові аспекти банківської таємниці;
- *уміти* правильно визначати проблеми регулювання основних фінансово-правових відносин, що регулюють діяльність банків і банківську систему України, правові засади банківської діяльності, порядок створення та припинення діяльності банків, а також кредитні, страхові, банківські і валютні правовідносини юридичних і фізичних осіб у сучасних умовах, тлумачити та розкривати основні поняття дисципліни “Банківське право”, здійснювати наукові дослідження і забезпечувати навчальний процес.

Вивчення дисципліни повинно базуватися на знаннях, отриманих студентами під час опанування ними фундаментальних положень банківського права та інших суміжних правових дисциплін і курсів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“БАНКІВСЬКЕ ПРАВО”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Особливості побудови банківської системи України та її правове регулювання
1	Загальна характеристика банківського права
2	Банківська система України
3	Правовий статус Національного банку України
4	Правове становище комерційних банків
	Змістовий модуль II. Механізм та інструменти забезпечення діяльності банківської системи України
5	Правові засади грошового обігу і розрахунків
6	Правове регулювання кредитних відносин
7	Правове регулювання банківських операцій з цінними паперами
8	Загальна характеристика національного валютного законодавства
Разом годин: 81	

МАУП

ЗМІСТ
дисципліни
“БАНКІВСЬКЕ ПРАВО”

Змістовий модуль I. Особливості побудови банківської системи України та її правове регулювання

Тема 1. Загальна характеристика банківського права

Поняття, предмет і метод банківського права. Система банківського права. Спеціальні принципи банківського права. Джерела банківського права. Питання вдосконалення банківського законодавства. Норми банківського права та їх класифікація. Банківські правовідносини: їх зміст та види.

Література [1; 14; 19; 23; 34; 36]

Тема 2. Банківська система України

Поняття та функції банківської системи України. Структура банківської системи України. Зародження та еволюція банківської системи в Україні. Питання функціонування банківської системи України.

Література [1; 13; 14; 17; 27]

Тема 3. Правовий статус Національного банку України

Особливості правового становища НБУ. НБУ як центральний банк держави.

Конституційні принципи статусу НБУ. Місце і роль НБУ в системі органів держави.

НБУ як суб'єкт цивільно-правових відносин. НБУ як особливий центральний орган державного управління. Підзвітність НБУ.

Функції НБУ. Правовий режим майна і прибутків НБУ. Структура фондів, що забезпечують діяльність НБУ. Статутний капітал НБУ.

Організаційна структура НБУ. Функції центрального апарату НБУ. Правовий статус філій (територіальних управлінь) НБУ. Функції розрахункової палати, Банкотно-монетного двору, фабрики банківського паперу, Державної скарбниці України, Центрального

сховища, спеціалізованих підприємств, банківських навчальних закладів.

Правовий статус Голови Національного банку України. Повноваження Голови НБУ. Порядок призначення Голови НБУ. Підзвітність Голови НБУ. Порядок призначення заступників Голови НБУ.

Правовий статус Ради НБУ.

Рада Національного банку України — вищий орган управління НБУ. Порядок призначення і звільнення членів Ради НБУ. Повноваження Ради НБУ. Правовий статус Правління Національного банку України. Повноваження Правління НБУ.

Нормотворчі повноваження Національного банку України.

Поняття банківського нагляду. Співвідношення між банківським регулюванням, контролем за діяльністю банків та банківським наглядом.

Методи банківського регулювання: превентивні, протекційні.

Мета та завдання банківського регулювання та контролю. Принципи ефективного банківського нагляду.

Система банківського нагляду: вступний контроль, документальний контроль, інспектування на місцях.

Стадії вступного контролю: реєстрація банку, ліцензування банківської діяльності. Взаємозв'язок між документарним контролем та інспектуванням. Рівні системи банківського нагляду.

Економічні нормативи, що встановлюються Національним банком України для рядових банків. Нормативи капіталу, ліквідності, ризику та відкритої валютної позиції. Контроль за дотриманням комерційними банками встановлених економічних нормативів.

Інспектування банків та банківських установ.

Література [1; 13; 14; 17; 27]

Тема 4. Правове становище комерційних банків

Поняття банку. Принципи діяльності банку. Види банків, що належать до другого рівня банківської системи України: комерційні, державні, кооперативні. Відмінності між поняттям банку та банківської установи.

Особливості подвійного підпорядкування банків. Співвідношення поняття банку, підприємства та кредитної установи.

Класифікація банків.

Правове становище філій банків. Правове становище представництв банків.

Організаційна структура банку.

Підстави для створення банку. Правове регулювання етапів у формуванні банку. Особливості правового регулювання формування банку залежно від його виду.

Документи, що необхідно подати для реєстрації банку. Особливості документів, що подаються для реєстрації банку з іноземним капіталом.

Порядок реєстрації змін і доповнень до статуту банку.

Порядок змін у складі акціонерів.

Порядок відкриття філій банку. Документи, що подаються для реєстрації філій банку.

Порядок відкриття представництв банку. Документи, що подаються для реєстрації представництв.

Порядок припинення діяльності банку.

Література [2; 14; 24; 26; 29; 37]

Змістовий модуль II. Механізм та інструменти забезпечення діяльності банківської системи України

Тема 5. Правові засади грошового обігу і розрахунків

Правове регулювання грошового обігу. Поняття і зміст розрахункових правовідносин. Порядок відкриття та закриття рахунків в установах банків. Правова природа договору банківського рахунка. Порядок і форми розрахунків у господарському обігу.

Література [1; 8; 10; 18; 19; 22; 32]

Тема 6. Правове регулювання кредитних відносин

Поняття кредиту. Принципи кредиту. Класифікація кредиту. Відмінність банківського кредиту від інших видів кредитування. Види банківського кредитування.

Правова природа кредитного договору. Поняття, сторони і форма кредитного договору. Порядок укладання кредитного договору. Зміст кредитного договору. Забезпечення виконання зобов'язання щодо повернення кредиту і сплати відсоткової ставки.

Договір поруки. Відповідальність перед банком позичальника кредиту та поручителя. Припинення договору поруки.

Договір страхування. Відповідальність за договором страхування.

Неустойка (пеня). Поняття застави. Порядок оформлення договору застави. Поняття закладу.

Відповідальність позичальника і банку за кредитним договором.

Література [1; 5; 15; 24; 29; 33; 40]

Тема 7. Правове регулювання банківських операцій з цінними паперами

Поняття цінних паперів. Види цінних паперів.

Емісія банком власних цінних паперів: акцій, облігацій, сертифікатів.

Правове регулювання інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів.

Правове регулювання діяльності банків з первинного розміщення цінних паперів інших емітентів.

Трастові операції банків з цінними паперами.

Операції банків з векселями: кредитні та комісійні. Правове регулювання обліку векселів. Правове регулювання кредитування під заставу векселя. Аваль векселя. Акцепт векселя. Доміциляція векселя. Інкасація векселя.

Література [1; 3; 7; 10; 18; 21; 22; 41]

Тема 8. Загальна характеристика національного валютного законодавства

Сутність і основні поняття валютного законодавства. Система органів, що здійснюють валютне регулювання. Правове регулювання валютних операцій. Валютний контроль. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Література [1; 9; 12; 15; 17; 20; 22; 39; 41]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та загальна характеристика банківського права і банківського законодавства.
2. Завдання та функції Національного банку України.
3. Акредитивна форма розрахунків.
4. Характеристика предмету банківського права.
5. Управління Національним банком України готівковим обігом.

6. Структура додаткового капіталу банків.
7. Характеристика методу банківського права.
8. Організація Національним банком України розрахункових операцій.
9. Загальна характеристика кредитних зобов'язань.
10. Основні категорії банківського права.
11. Структура Національного банку України.
12. Поняття, ознаки та види цінних паперів.
13. Конституційні принципи банківського права.
14. Здійснення Національним банком України функцій банківського регулювання та нагляду.
15. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань гарантією.
16. Спеціальні принципи банківського права.
17. Конституційні основи діяльності Національного банку України.
18. Операції з купівлі-продажу банками іноземної валюти.
19. Джерела банківського права.
20. Діяльність Національного банку України у сфері застосування валютного законодавства.
21. Структура і порядок формування основного капіталу банків.
22. Характеристика банківської системи України.
23. Основні засади грошово-кредитної політики.
24. Інкасові операції банків.
25. Поняття та елементи кредитної системи.
26. Правове становище і порядок роботи Ради Національного банку України.
27. Поняття і порядок придбання істотної участі у банку.
28. Повноваження Правління Національного банку України.
29. Правовий режим банківської інформації.
30. Повноваження ліквідатора банку.
31. Підзвітність Національного банку та його взаємовідносини з органами виконавчої влади.
32. Види банківських кредитів.
33. Поняття ринку цінних паперів та його загальна характеристика.
34. Поняття банку та його основні функції.
35. Правила використання розрахункових чеків.
36. Особливості ліквідації банку у разі його неплатоспроможності.
37. Особливості правового статусу банків в Україні.
38. Поняття, режим і зміст банківської таємниці.
39. Черговість задоволення вимог до банку у разі його ліквідації.
40. Види банків за діючим законодавством.

41. Правові форми розрахункових операцій банків.
42. Правові підстави ліквідації банку.
43. Правовий статус філій та представництв банків в Україні.
44. Загальна характеристика валютного ринку України.
45. Умови призначення ліквідатора та наслідки його призначення.
46. Порядок утворення банків.
47. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань заставою.
48. Підстави та порядок реорганізації банку.
49. Особливості створення банків за участю нерезидентів.
50. Зобов'язання банку щодо зберігання банківської таємниці та порядок її розкриття.
51. Загальна характеристика клієнтських операцій банків з цінними паперами.
52. Ліцензування діяльності банків.
53. Загальна характеристика похідних цінних паперів.
54. Банківський переказ.
55. Повноваження загальних зборів учасників банку.
56. Загальна характеристика системи електронних платежів (СЕП) Національного банку України.
57. Види банківських операцій з векселями.
58. Статус і повноваження Спостережної ради банку.
59. Загальна характеристика кредитного договору.
60. Торгівля банківськими металами.
61. Заходи впливу Національного банку України до банків.
62. Компетенція Правління (Ради директорів) банку.
63. Загальна характеристика операцій з формування ресурсної бази банку (деPOSITNІ І НЕДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ).
64. Правовий статус ревізійної комісії банку.
65. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань порукою.
66. Поняття і класифікація банківських операцій з цінними паперами.
67. Правове регулювання Національним банком України валютних операцій банків.
68. Повноваження внутрішньої служби аудиту банку.
69. Правове регулювання роботи видаткової каси банку.
70. Поняття та види банківської інформації.
71. Загальні правила відкриття банками рахунків у національній валюті.
72. Порядок здійснення розрахунків за експортно-імпортні операції.
73. Види та режим рахунків у банках.

74. Правове регулювання роботи прибуткової каси банку.
75. Керівні особи банку.
76. Загальна характеристика емісійних операцій банків з цінними паперами.
77. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань неустойкою.
78. Акредитивна форма розрахунків в інвалюті.
79. Кредитні операції Національного банку України.
80. Підстави призначення тимчасової адміністрації банку та її повноваження.
81. Загальна характеристика інвестиційних операцій банків з цінними паперами.
82. Поняття та елементи кредитної системи.
83. Порядок застосування Радою Національного банку України відкладального вето.
84. Застосування Національним банком України заходів впливу до комерційних банків.
85. Ліцензування Національним банком України валютних операцій банків.
86. Порядок відкриття рахунків у національній валюті України.
87. Кредитні операції банків з вексями.
88. Характеристика операцій Національного банку України.
89. Гарантійні операції банків з вексями.
90. Акредитивна форма розрахунків.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота складається з трьох теоретичних питань, на які необхідно дати повні і обґрунтовані відповіді у письмовій рефератній формі. При розкритті питань необхідно посилатися на нормативно-правові акти і науково-теоретичні положення з теми завдання. Наприкінці роботи необхідно навести “Список використаної літератури”, який має містити нормативно-правові акти та джерела, на які студент посилається при написанні роботи. Список складається за абеткою з наведенням повної назви нормативно-правового акта, прізвища автора (авторів), назви підручника, монографії, статті тощо. Розкриваючи зміст роботи, необхідно проаналізувати Конституцію України, закони та підзаконні нормативні акти, що регулюють досліджуване питання, навчальну та наукову літературу, наявну судову практику з тим, щоб висвітлити поняття, особливості правового ре-

гулювання відносин, понять, інститутів, що стосуються теми, наявні суперечності, труднощі застосування правових норм чи нерегульованість певних питань, науково-теоретичні погляди, позиції тощо.

Титульний лист оформлюється відповідно до методичних вказівок щодо оформлення контрольних робіт. Студент повинен підписати роботу, зазначити дату її виконання і у зазначений строк подати на перевірку.

Завдання для контрольних робіт складені у десяти варіантах. Варіант контрольної роботи вибирається за останньою цифрою номера залікової книжки студента. Наприклад, якщо остання цифра залікової книжки “1”, то студент повинен виконувати перший варіант контрольної роботи.

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

1. Поняття банку.
2. Фінансові холдингові групи.
3. Облік векселів.

Варіант 2

1. Поняття фінансово-кредитних установ.
2. Порядок створення банку.
3. Депозитний договір.

Варіант 3

1. Сутність кредитної системи.
2. Правовий статус Національного банку України.
3. Банківські операції з векселями.

Варіант 4

1. Повноваження Голови НБУ.
2. Організаційно-правові форми банків.
3. Правова регламентація банківської таємниці.

Варіант 5

1. Повноваження Правління НБУ.
2. Правова природа банківського вкладу.
3. Комерційна та банківська таємниці як окремі правові інститути.

Варіант 6

1. Класифікація банків.
2. Порядок ліцензування банківської діяльності.
3. Характеристика облігацій.

Варіант 7

1. Організаційна структура банку.
2. Порядок розрахунків чеками.
3. Види банківського кредитування.

Варіант 8

1. Органи управління банку.
2. Види банківських вкладів.
3. Сторони, зміст і форми кредитного договору.

Варіант 9

1. Порядок реєстрації банку.
2. Розрахунки платіжними дорученнями.
3. Відповідальність за порушення зобов'язань за кредитним договором.

Варіант 10

1. Порядок реєстрації представництв банку.
2. Поняття кореспондентського рахунка.
3. Банківська система України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Конституція України*. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року.
2. *Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”* від 21 травня 1997 р.
3. *Закон України “Про Національний банк України”* від 20 травня 1999 р.
4. *Закон України “Про банки і банківську діяльність”* від 7 грудня 2000 р. // Уряд. кур'єр. — 2001. — 7 січ.

5. Закон України “Про банкрутство” (нова редакція) “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 30 червня 1999 р. // Уряд. кур’єр. — 1999. — 15 верес.
6. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р. // ВВР України. — 1991. — № 29.
7. Закон України “Про цінні папери і фондовий ринок” / www.rada.gov.ua
8. Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовтня 1996 р. // Закон і бізнес. — 2000. — № 32.
9. Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” // Уряд. кур’єр. — 2001. — 16 трав.
10. Закон України “Про заставу” від 2 жовтня 1992 р. // ВВР України — 1992. — № 47.
11. Закон України “Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 р. // Уряд. кур’єр. — 1999. — 3 черв.
12. Закон України “Про фінансово-промислові групи” від 21 листопада 1995 р. // Голос України. — 1996. — 21 трав.
13. Закон України “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. // Галицькі контракти. — 1996 — № 47.

Додаткова

14. *Костюченко О. А.* Банківське право — К.: КНЕУ, 1999. — 168 с.
15. *Костюченко О. А.* Банківське право — К.: ВД “Професіонал”, 2004. — 544 с.
16. *Банківське право: українське та європейське* / За ред. П. Д. Біленчука. — К.: Атіка, 1999. — 400 с.
17. *Карманов Є. В.* Банківське право України — Харків: Консум, 2000. — 464 с.
18. *Банківське право України* // За ред. А. О. Селіванова — К., 2000. — 384 с.
19. *Ерпилева Н. Ю.* Международное банковское право. — М., 1998. — 264 с.
20. *Черкес М. Ю.* Міжнародне право. — К., 2000. — 284 с.
21. *Костюченко О. А.* Банківське право: Навч. посіб. — К., 2001. — 576 с.
22. *Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія* / М. Д. Алексєнко. — Х., 2003.
23. *Корпоративні фінанси* / М. В. Грідчина. — К.: МАУП.

24. *Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції* / Л. В. Руденко. — К., 2003.
25. *Міжнародні розрахункові та валютні операції* / М. І. Савлук. — К., 2002.
26. *Міжнародні фінанси в запитаннях та відповідях* / Ю. Т. Козак.
27. *Операції комерційних банків* / Р. Р. Коцовська.
28. *Рынок ценных бумаг в вопросах и ответах* / Ю. Кравченко. — К., 2003.
29. *Рынок ценных бумаг* / Ю. Кравченко.
30. *Управление активами* / И. А. Бланк. — К., 2002.
31. *Управление денежными потоками* / И. А. Бланк. — К., 2002.
32. *Управление формированием капитала* / И. А. Бланк. — К., 2002.
33. *Банківська справа та основи митного регулювання в Україні.*
34. *Банківський менеджмент* / За ред. О. А. Кириченка. — К., 2002.
35. *Банківський нагляд* / За ред. К. Є. Раєвського. — К., 2003.
36. *Банківські операції* / За ред. Р. І. Шевченка. — К., 2003.
37. *Безпека банків* / М. І. Зубок. — К., 2003.
38. *Безпека банківської діяльності* / М. І. Зубок. — К., 2000.
39. *Валютные операции: порядок осуществления и учёт* / Я. Кавторева. — Х., 2003.
40. *Валютные операции: Гос. регул. // Консультант.* — 2002.
41. *Вексель в системі цінних паперів* / Гуткевич. — К., 2003.
42. *Вексельні, акредитивні та довірчі операції комерційних банків* / В. В. Фещенко. — К., 2003.
43. *Вищі фінансові розрахунки* / Н. І. Машина. — К., 2003.
44. *Грошово-кредитна політика в Україні* / В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов. — К., 2003.
45. *Державний борг: Монографія* / В. В. Козюк.
46. *Експортно-імпортні операції в Україні.* — К., 2003.
47. *Финансы: сб. комп. задач, тестов.* / А. П. Вожжова. — Х., 2003.
48. *Правові аспекти банківської діяльності* / О. А. Костюченко. — К., 2005.
49. *Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах* / О. М. Вінник. — К., 2003.
50. *Юридична відповідальність за порушення в сфері економіки* / Ф. Л. Жорін.
51. *Залучені кошти комерційних банків* // Вісн. НБУ. —1999. — № 1.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Банківське право”	4
Зміст дисципліни “Банківське право”	5
Питання для самоконтролю	8
Вказівки до виконання контрольної роботи	11
Варіанти контрольних робіт.....	12
Список літератури	13

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>С. Г. Рогузько</i>
Комп’ютерне верстання	<i>А. М. Голянда</i>

Зам. № ВКЦ-4208

Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*